

Viktor Novak

ГАМБИТ

Viktor Novak

MAGNUM

Priredio / Edited by
VASILIJE KRESTIĆ

Izdavač / Publisher

GAMBIT, Jagodina

Za izdavača / For the publisher

Zlatomir Lazić

Prevod / Translation

Ileana Ćosić

Dizajn / Design

Slobodan Štetić

Kompjuterska obrada / Computer processing

Nenad Zahar

Štampa / Printed by

IMPRES, Kragujevac

Tiraž / Print run

1000

Objavljivanje knjige pomoglo
je Ministarstvo kulture Republike Srbije
This book is published thanks to the
assistance of Serbian Ministry of Culture

ISBN 86-7624-030-2

CRIMEN

*Dva izostavljena poglavlja
Two omitted chapters
from the book*

Viktor Novak

ECCLESIA MILITANS AT WAR WITH
THE IDEOLOGY OF TYRCH
AND
LIBELLUS ACCUSATIONIS

Two omitted chapters from the book
MAGNUM CRIMEN by Viktor Novak

Edited by VASILJIJE KRESTIĆ
Translated into English by Ileana Ćosić

2005

Viktor Novak

ECCLESIA MILITANS RATUJE
S TYRŠEVOM IDEOLOGIJOM
I
LIBELLUS ACCUSATIONIS

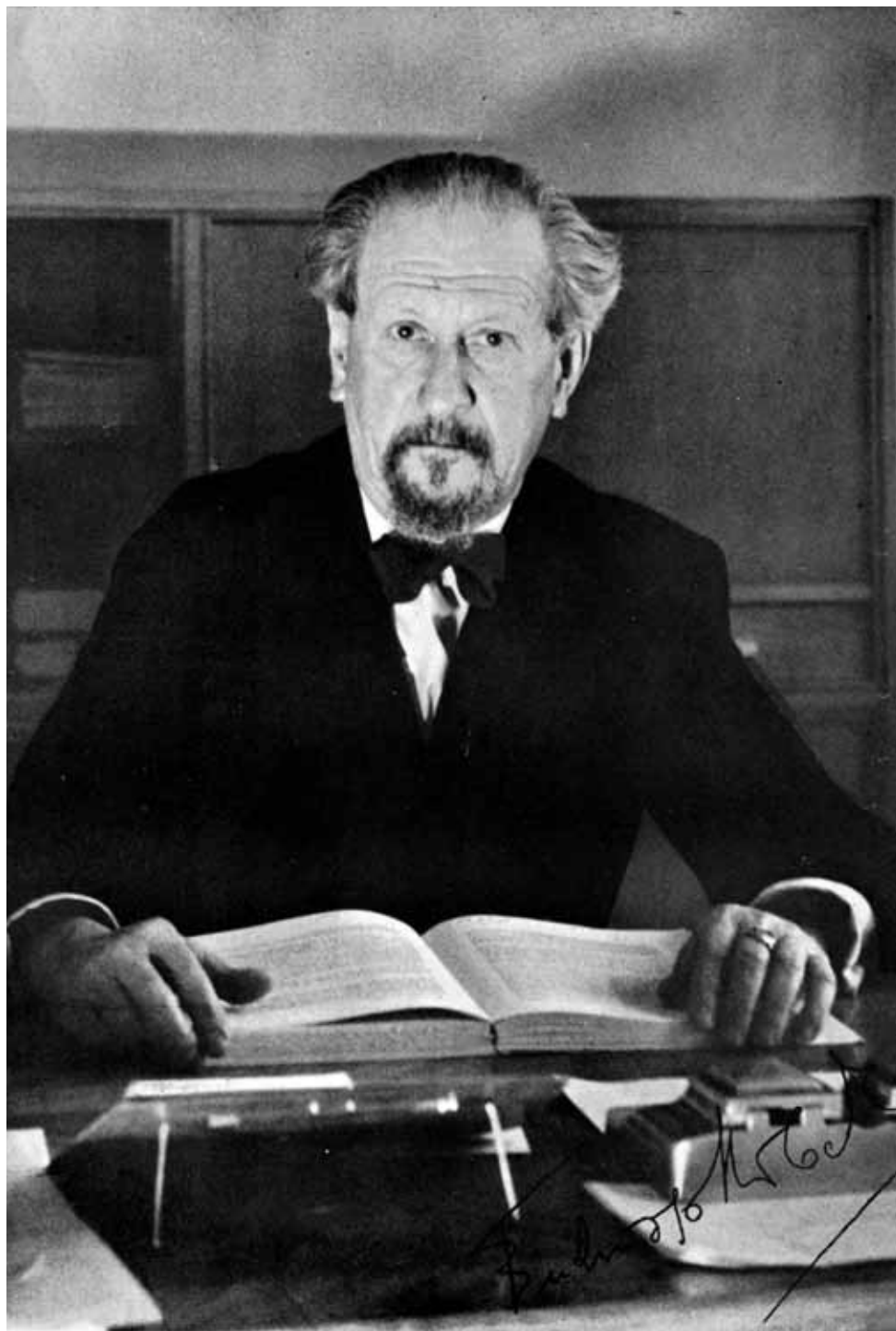

Dva izostavljena poglavlja iz knjige
Magnum crimen Viktora Novaka

Priredio VASILIJE KRESTIĆ
Prevod na engleski Ileana Ćosić

2005

Viktor Novak

PREFACE

Viktor Novak's manuscripts are stored in the Serbian Academy of Sciences and Arts in Belgrade (sign. no. 14.474). In the files containing the written material regarding his book *MAGNUM CRIMEN* there are also sheets of two chapters not published in the final version of the book. One of these chapters, number XIV, entitled *ECCLESIA MILITANS AT WAR WITH THE IDEOLOGY OF TYRCH*, is printed on 25 sheets and the other, number XV, *LIBELLUS ACCUSATIONIS* is printed on 4 sheets. Professor Novak has corrected all the errors in these sheets with his own hand. The shape and dimension of the letters are the same as those in the book *MAGNUM CRIMEN* from which they were omitted at the very last moment.

Those who know that during the process of writing *MAGNUM CRIMEN* Viktor Novak was under the pressure of censorship and those who could witness about that are probably no longer among the living. His close friends and associates were familiar with that fact and were not silent about it. Sima Simitch, a respectful publicist and author of several outstanding books on the ustashi movement and Roman Catholic clericalism, told me that Viktor Novak was compelled to omit the chapter on the Sokol Movement under the pressure of Maks Batche, a high official of OZNA (Police in Tito's Yugoslavia) from Croatia who was an extended hand of Vladimir Bakaritch, the supreme political authority in Croatia. This chapter had to be omitted because it completely unmasks the top of the Roman Catholic church revealing that it was anti-Yugoslav, ultra clerical and pro fascist. The same applies to the chapter *LIBELLUS ACCUSATIONIS*, actually a pro memoria don Frano Ivanishevitch, a great and devoted supporter of Yugoslavism, addressed to Archbishop Stepinec.

The editors of the second edition of *MAGNUM CRIMEN* were aware of the fact that some chapters had been omitted in the first edition under the pressure of the Croatian political top but, unfortunately, they simply could not find the omitted chapters in over one hundred big files of randomly stored manuscripts Viktor Novak left as his heritage. Since these chapters, previously omitted for political reasons, have been discovered, we think that they should be published now. With them *MAGNUM CRIMEN* will be finally completed. The public will be in a position to get acquainted with their

PREDGOVOR

U rukopisnoj zaostavštini akademika Viktora Novaka, koja se čuva u Arhivu SANU u Beogradu (sign. br. 14.474), u materijalima koji se tiču njegove knjige *Magnum crimen*, nalaze se šifovi dva poglavlja kojih nema u konačnoj verziji pomenute knjige. Jedno poglavlje nosi naslov *Ecclesia militans ratuje s Tyrševom ideologijom*, a drugo *Libellus accusationis*. Prvo poglavlje označeno je brojem XIV a drugo brojem XV. *Ecclesia militans* ima ukupno 25 šifova a *Libellus accusationis* 4 šifa. Šifovi su korektorski ispravljani rukom profesora Novaka. Tipovi slova i dimenzije sloga u svemu odgovaraju knjizi *Magnum crimen*. Nikakve sumnje nema da su ovo odeljci knjige *Magnum crimen*, koji su iz nje u poslednjem trenutku izostavljeni.

Danas verovatno i nema onih ljudi koji znaju da je *Magnum crimen* Viktora Novaka u samom procesu nastajanja doživljavao cenzuru. Novakovi bliski prijatelji i saradnici to su znali i o tome nisu ćutali. Ugledni publicista Sima Simić, pisac nekoliko poznatih knjiga koje se tiču ustaštva i rimokatoličkog klerikalizma, pričao mi je da je Novak bio prinuđen da izostavi poglavlje o sokolskom pokretu pod pritiskom tadašnjeg visokog funkcionera OZN-e iz Hrvatske Maksa Baće, iza kojeg je svojim političkim autoritetom stajao Vladimir Bakarić. Pošto je tim tekstom Novak razobličio vrh rimokatoličke crkve i pokazao koliko je bio antijugoslovenski, antislovenski, ultraklerikalan i profašistički, morao je biti izostavljen. Sada znamo da se to, iz istih razloga, desilo i sa odeljkom knjige *Libellus accusationis*, u kojem je reč o promemoriji upućenoj 1934. godine nadbiskupu Stepincu od strane don Frana Ivaniševića, velikog i iskrenog Jugoslovena.

Kada je pripremano drugo izdanje *Magnum crimen*-a znalo se da su neki delovi Novakovog rada, pod pritiskom političkog vrha Hrvatske, bili izostavljeni. Međutim, priređivači drugog izdanja te knjige tada nisu imali mogućnosti da dođu do izostavljenih poglavlja, jer preobimna Novakova rukopisna zaostavština, koja ima više od stotinu arhivskih kutija, ni najgrublje nije bila sređena. Sada, kada smo došli do tih poglavlja, koja su iz političkih razloga bila izostavljena, smatramo da zaslužuju da budu objavljena. Njima će se *Magnum crimen*, konačno, kompletirati. Javnost će biti upoznata sa sadržajem tih izostavljenih poglavlja a nauka obogaćena novim sazna-

content and science enriched with a new knowledge about the attitude of the Croatian Roman Catholic Episcopate towards Yugoslavia and the Yugoslavs, towards the Sokol Movement and the reasons why it (the Episcopate) was so vehemently hostile to it.

The chapter ECCLESIA MILITANS AT WAR WITH THE IDEOLOGY OF TYRCH has been found among the manuscripts of Viktor Novak type written. The difference between this type written text and the text on the sheets is negligible. Only some words are Croatized and some minor editing correction made. Since Novak has with his own hand corrected the already printed text we deem that he has thus authorized it. This is the reason why we decided to publish the thus latest version printed on the sheets and omitted from the book MAGNUM CRIMEN.

Viktor Novak's texts we are publishing are identical with the texts on the sheets. Nothing has been changed. Only some printing errors have been corrected.

We would like to emphasize that remark no. 29 in the text of ECCLESIA MILITANS could not be found either in the type written text or in the text printed on the sheets. Remarks no. 93 and 103 refer to chapter XVI of MAGNUM CRIMEN entitled ENTHUSIASTIC WELCOME – NDH (Independent State of Croatia) - AN OLD AND LONG COVETED DREAM. Due to the omission of chapters XIV and XV all chapters in the book have been renumbered and some of their titles changed. BLOODY HARVEST was the over title of the chapter entitled NDH-AN OLD AND LONG COVETED DREAM which was chapter XVIII on the sheets.

njima o odnosu hrvatskog rimokatoličkog episkopata prema Jugoslaviji i Jugoslovenima, kao i prema sokolskom pokretu i razlozima zbog kojih mu se odlučno suprotstavio.

U zaostavštini Viktora Novaka sačuvan je i pisačom mašinom prekucan tekst *Ecclesia militans ratuje s Tyrševom ideologijom*. Razlika između njega i teksta odštampanog na šifovima je neznatna. Ona je lektorske prirode i, bezmalo, svodi se na hrvatizovanje Novakovog jezika. Kako je Novak svojom rukom obavio korekturu već odštampanih tekstova, smatramo da ih je time i autorizovao. Zbog toga smo se i odlučili da štampano poslednje verzije sa šifovima, koje su izostavljene iz knjige *Magnum crimen*.

Tekstovi Viktora Novaka koje objavljujemo u svemu su isti kao oni sa šifova. U njima ništa nije menjano. Ispravljene su samo poneke sitne štamparske pogreške.

Dužni smo da kažemo da u tekstu *Ecclesia militans* napomene br. 29 nema ni u rukopisu prekucanom pisačom mašinom, niti u tekstu odštampanom na šifovima. Napomene pod br. 93 i 103 odnose se na poglavlje koje u knjizi *Magnum crimen* nosi br. XVI, s naslovom *Zanosni doček*. – NDH – „*Davno sanjani i željkovani ideal*“. Izostavljanjem XIV i XV poglavlja došlo je do prenumeracije odeljaka knjige i do izvesnih promena u njihovim naslovima. *Krvava žetva* bio je nadnaslov ispod poglavlja naslovljenog s NDH – „*Davno sanjani i željkovani ideal*“. To poglavlje odštampano u šifovima nosilo je br. XVIII.

XIV. ECCLESIA MILITANS RATUJE S TYRSEVOM IDEOLOGIJOM

Prvo Sokolsko društvo osnovano je u Pragu 1862. Bilo je to ubrzo poslije sloma Bachovog apsolutizma i politike odnarodavanja, koju je austrijski sistem sa planom izvodio nad nenjemačkim narodnostima Habsburgova carstva. Osnivači ideolozi ove nove narodne ustanove bili su Jindřich Fügner i dr. Miroslav Tyrš. Ovo društvo, kao i druga, koja su se po njegovu uzoru stala osnivati po Češkoj, postala su sastavnim dijelom općeg narodnog preporoda. Cilj je društvu bio podizanje nacionalne svijesti, oplemenjivanje duševne i fizičke snage češkog naroda, putem fizičkog i moralnog uzgoja. Sokolska deviza: Jačajmo se! ~~ambula~~ je ne samo za tijelo, nego je obuhvatila i duh, moral, svijest, ljubav ka domovini, ka slobodi i nezavisnosti. Zdrav duh u zdravom tijelu imao je da očeliči ideale koje je probudena nacija u XIX. stoljeću, u vrijeme slovenske renesanse, postavila u prvi plan svojih nastojanja. Pred prvu desetogodišnjicu postojanja već velikog broja društava, Tyrš je 1871. podvukao osnovnu misao zadatka Sokolstva:

»Naš prvi i opći zadatak je da smo prije nego itko drugi pozvani da očuvamo svoj narod u ovoj svestranoj živahnosti koja ne da narodima da izumru, u ovoj stalnoj i svježoj snazi, u onom tjelesnom, duševnom i moralnom zdravlju koje ne da se pojavi bilo kakva propast, ni zastoj, pa ni nazadnjstvo, najgori smrtni zločin, koji može da se vrši nad narodima.«¹

¹ Svesokolki slet u Pragu 1938. Beograd, I.

Sokolstvo se vrlo brzo pojavilo i u drugim slavenskim zemljama. Već slijedeće godine 1863. osniva se prvo Sokolsko društvo u Ljubljani kao Južni Sokol. Austrijske vlasti raspustile su to društvo 1867., a onda se javlja ponovno 1868. kao gimnastičko društvo Sokol u Ljubljani. Prvi sokolski slet slovenskih sokolskih društava bio je održan 1888. na koji su došli i osnivači sokolstva Česi. U duhu Tyrševih gimnastičkih načela razradio je sokolsku ideju u Sloveniji dr. Viktor Murnik devedesetih godina prošlog stoljeća. U Zagrebu je osnovano prvo sokolsko društvo 1874. U Srbiji je reorganizirano Sokolstvo 1882. U početku XX. stoljeća osnivaju se i prvi sokolski savezi u Hrvatskoj i Sloveniji. Sokolski sletovi pomažu razvijanje svijesti i solidarnosti između južnoslavenskih i ostalih naroda. Svesokolki sletovi postali su vidne manifestacije slavenske uzajamnosti. 1911. bio je svesokolki slet u Zagrebu na kome su se uz Hrvate našli Slovenci, Srbi, Bugari, Česi, Poljaci i Rusi. Nema sumnje da je Sokolstvo u slovenskim zemljama učinilo ogromno mnogo u propagiranju ideje slavenske uzajamnosti i međusobnog upoznavanja.

Sasvim je shvatljivo da je ovakvu ustanovu zavolio dakovački biskup Strossmayer od samog početka poklonivši Sokolstvu punu pažnju i ljubav, ali i svoju pomoć kadgod je stigao, poznavajući potpuno ciljeve i osnove na kojima je ono počivalo. Strossmayer je uistinu pravilno shvatio zadatke sveslavenskog, pa tako i hrvatskog sokolstva. Strossmayer je na sve strane dijelio svoje pomoći, pa tako je nije uskratio ni jugoslavenskom, kao ni češkom sokolstvu. Kad je istarski sokol u Puli stao graditi svoj dom, prvi dar i prvi blagoslov poslao je Strossmayer sa jednim vanrednim pismom u kome je označio rodoljubni zadatak hrvatskog sokolstva u ugroženoj Istri.² Zato je i sokolstvo uzvraćalo ljubav i poštovanje tom velikom propovjedniku jugoslavenskog i sveslavenskog bratstva. I kao što je za života Strossmayer bio veliki ideal sokolstva tako mu je ostao i kasnije trajno kao zvijezda predvodnica u njegovim nacionalnim i moralnim stremljenjima. Poznato je da je Strossmayer upoznao sokolstvo odmah, godinu dana poslije njegova osnivanja i to u samome Pragu krajem oktobra 1863., gdje je upoznao i njegove vođe Fügnera i Tyrša. Strossmayer je među prvim počasnim članovima češkog skola. O Strossmayerovu jubileju 1888. nalaze se u Dakovu i predstavnici slovenskog i hrvatskog sokolstva. O drugom jubileju 1898. u Đakovu je održao govor u čast Strossmayera predstavnik hrvatskog sokolstva dr. Lazar Car u kome je iznio i takve misli koje je

² Pismo ovakvi biskup katoličke crkve.³ Jasno je bilo za svakoga da ni ono

Naslovna strana izostavljenog poglavlja
The front page of the omitted chapter

Eccelesia Militans ratuje i Tyršovoj ideologiju

XVI

Eccelesia Militans navestila rat Tyršovoj ideologiji
i Milana Đ. Jase

"Što se tria kassiole chue, novi i dobro
popusta pntide i sad i od frnje. Jesam ujed
25 godina do član bezleg parlamente se
nekim drugovins hpi an sad frntitris. Je
kam nup^o bečus spanti de kahlidle
alhos nija uklad mlrosti M. M. upiče
le slole se ni belidz mekihijulo i umme
potpore kas An upiče davis "Jupolavje"
Jo je otine hpi se ude mēdij fakte"
Lautu Domitans Ivančević u q. om. u
Lautu Resenje Jupolavje 29 XI 1933

Originalni rukopis izostavljenog poglavlja V. Novaka
V. Novak's original manuscript of the omitted chapter

FRANO IVANIŠEVIĆ
SENATOR~~Beograd~~ Split, 19 / XI 1934

Gospodin

Dr. Viktor N o v a k
sveučilišni profesor,Promemora

Doznao sam da Vi saklupljate gradivo iz kojega ćete u svoje vrijeme napisati historiju o razvitku naše mlade države Jugoslavije. Poznajući Vas kao savjestna spisatelja i čestita rodoljuba hoću da Vam povjerim jednu moju "spomenicu" koju sam nedavno upravio mladom nadbiskupu koadjutoru Dr. Stepincu u Zagrebu, a koju sam u prepisu dostavio svim katoličkim biskupima u Jugoslaviji kao što i papinskom Nunciju u Beogradu. Pošto je ona za sada privatne konfidencijalne naravi, molim Vam, da bez moje izričite dozvole, ne biste o njoj u javnosti ništa pisali niti u društvu govorili, a tek iza moje smrti, bude li Vam potreba, ovim Vas uoblašćujem da se slobodno poslužite kada budete pisali o ulozi katoličke orkve u razvitku kraljevine Jugoslavije te napomenite da je iz krugova rodoljubnih svećenika Hrvata bio upozoren episkopat na sporazumni rad sa interesima države.

Spomenica je napisana na 1 oktobra o.g., dakle prije tragične smrti Kralja Aleksandra u Marseillu 9 okt. o.g. Po napatku biskupa Uccellinia, koji je potpuno odobrio sadržaj i cilj ove spomenice, potpisani je na 1 novembra o.g. poslao u prepisu svim biskupima uz popratni list koji Vam prilažem, dakako samo za privatnu porabu.

Sa dubokim štovanjem i prijateljskim osjećajem bilježi se odani

Propratno pismo don F. Ivaniševića kojim je svoju promemoriju dostavio V. Novaku

Don Ivanishevitch' letter to V. Novak attached to his Promemoria

SUMMARY

PREFACE / 8

XIV
ECCLESIA MILITANS AT WAR
WITH TYRSH AND HIS IDEOLOGY / 12

XV
LIBELLUS ACCUSATIONS / 182

SADRŽAJ

PREDGOVOR / 9

XIV
ECCLESIA MILITANS RATUJE
S TYRŠEVOM IDEOLOGIJOM / 13

XV
LIBELLUS ACCUSATIONIS / 183